

УДК 338.64

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ДЕМ'ЯНЧУК Марина Афанасівна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

e-mail: ma-demyanchuk@ukr.net

Анотація. Сучасні підприємства функціонують у таких несприятливих умовах, як: нестабільність політичної та економічної ситуації, мінливість навколишнього середовища, анексіоністський вплив на безпосереднє оточення, що призводить до негативних результатів їхньої діяльності, а отже, на передній план виступає дослідження проблем фінансової безпеки підприємства.

Метою роботи є формування методичного інструментарію оцінки ефективності реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства.

Нестабільний рівень ефективності системи управління фінансовою безпекою є причиною кризових явищ, їх орієнтованості на боротьбу з результатами негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а не на попередження і вчасну нейтралізацію потенційних ризиків і загроз. Дієвим інструментом розв'язання цієї проблеми є обґрунтована цілеспрямована стратегія фінансової безпеки, при впровадженні якої великого значення набуває її економічна ефективність. Щоб забезпечити високу ефективність стратегії фінансової безпеки, необхідним є оцінювання впливу впровадження і розвитку зазначеної стратегії на фінансові результати діяльності підприємства.

Основними для визначення ефективності стратегії фінансової безпеки підприємства є економічний, ресурсний і соціальний ефекти. Економічний ефект охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат при забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Ресурсний ефект від впровад-

ження стратегії фінансової безпеки підприємства полягає у зміні обсягів матеріальних, технічних, інвестиційних, трудових, енергоощадних ресурсів.

Соціальний ефект полягає у визначенні внеску реалізації стратегії в соціальну відповідальність підприємства, розвиток його корпоративного управління, а також у поліпшення життя працівників підприємства.

Ефект від застосування нововведень на рівні конкретного підприємства завжди буде вимірюватися економічними показниками, зокрема, обсягом збільшення прибутку, отриманого шляхом економії від зниження собівартості і збільшення доходів від зростання обсягу реалізації тощо. Між усіма складовими сумарного ефекту від впровадження стратегії фінансової безпеки представлено їхній взаємозв'язок.

При дослідженні сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства слід ураховувати виконання таких критеріїв, як зовнішня узгодженість стратегії, що передбачає визначення рівня узгодженості стратегії управління фінансовою безпекою з корпоративною стратегією; внутрішня збалансованість стратегії — передбачає визначення рівня розвитку ресурсів для здійснення фінансової діяльності підприємства; фінансової структури і компетенцій підприємства зі здійснення фінансової діяльності; ефективність стратегії — передбачає дослідження рівня загальної економічної ефективності.

Ключові слова: стратегія, фінансова безпека, підприємство, методичний інструментарій, економічний ефект, ресурсний ефект, соціальний ефект.

Аннотация. Современные предприятия функционируют в таких неблагоприятных условиях, как: нестабильность политической и экономической ситуации, изменчивость окружающей среды, аннексионистское влия-

ние на непосредственное окружение, что приводит к отрицательным результатам их деятельности, а следовательно, на передний план выступает исследование проблем экономической безопасности предприятия.

Целью работы является формирование методического инструментария оценки эффективности реализации стратегии финансовой безопасности предприятия. Нестабильный уровень эффективности системы управления финансовой безопасностью является причиной кризисных явлений, их ориентированности на борьбу с результатами негативного влияния факторов внешней и внутренней среды, а не на предупреждение и своевременную нейтрализацию потенциальных рисков и угроз. Действенным инструментом решения этой проблемы является обоснованная целенаправленная стратегия финансовой безопасности, при внедрении которой большое значение приобретает ее экономическая эффективность. Чтобы обеспечить высокую эффективность стратегии финансовой безопасности, необходимы оценки влияния внедрения и развития указанной стратегии на финансовые результаты деятельности предприятия.

Основными для определения эффективности стратегии экономической безопасности предприятия является экономический, ресурсный и социальный эффекты. Экономический эффект охватывает систему показателей, отражающих отношение результатов и затрат при обеспечении финансовой безопасности предприятия. Ресурсный эффект от внедрения стратегии финансовой безопасности предприятия заключается в изменении объемов материальных, технических, инвестиционных, трудовых, энергосберегающих ресурсов. Социальный эффект заключается в определенных взносах реализации

Постановка проблеми в загальному варіанті та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні підприємства функціонують у таких несприятливих умовах, як: нестабільність політичної та економічної ситуації, мінливість навколишнього середовища, анексіоністський вплив на безпосереднє оточення, що призводить до негативних результатів їхньої діяльності.

Однією із найважливіших умов забезпечення стійкого розвитку підприємства і формування позитивних результатів його фінансової діяльності є існування ефективної системи фінансової безпеки, яка забезпечить захист підприємства від загроз.

Тому функціонування підприємств у сучасних умовах висувують на передній план дослідження проблем фінансової безпеки підприємства і заходів щодо її підвищення.

стратегии в социальной ответственности предприятия, развитие его корпоративного управления, а также на улучшение жизни работников предприятия.

Эффект от применения нововведений на уровне конкретного предприятия всегда будет измеряться экономическими показателями, в частности, объемом увеличения прибыли, полученной путем экономии от снижения себестоимости и увеличения доходов от роста объема реализации и тому подобное. Между всеми составляющими суммарного эффекта от внедрения стратегии финансовой безопасности представлена их взаимосвязь.

При исследовании суммарного эффекта от реализации стратегии финансовой безопасности предприятия следует учитывать выполнение таких критериев, как внешняя согласованность стратегии — предусматривает определение уровня согласованности стратегии управления финансовой безопасностью с корпоративной стратегией, внутренняя сбалансированность стратегии — предусматривает определение уровня развития ресурсов для осуществления финансовой деятельности предприятия; финансовой структуры и компетенций предприятия по осуществлению финансовой деятельности; эффективность стратегии — предполагает исследование уровня общей экономической эффективности.

Ключевые слова: стратегия, финансовая безопасность, предприятие, методический инструментарий, экономический эффект, ресурсный эффект, социальный эффект.

дження проблем фінансової безпеки підприємства і заходів щодо її підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. Вагомий внесок у розвиток фундаментальних основ управління фінансовою безпекою підприємств зробили провідні західні вчені: Т. Аллісон, Е. Альтман [1; 2], Дж. Аргенті, В. Бівер [3], Дж. К. Ван Хорн, К. Жюгляр, Т. Коупленд, Дж. Найт, Ш. П. Пратт, Р. Таффлер [4], Г. Фостер, Й. Шумпетер та інші. Важливу роль у теоретичному й емпіричному дослідженні проблематики управління фінансовою безпекою на мікрорівні та її впливу на національну економічну безпеку відіграють праці сучасних вітчизняних учених і фахівців-практиків, таких як: Л. І. Абалкін, О. І. Барановський, З. М. Бо-

рисенко, О. Ф. Белов, І. О. Бланк [5], З. С. Варналій, С. Б. Воронцов, В. М. Гець [6], О. І. Гриценко [7], А. С. Гальчинський, М. М. Єрмошенко [8], С. А. Єрохін, Я. А. Жаліло, О. А. Кириченко, О. В. Кнейслер, Т. Т. Ковальчук, О. М. Мозговий, О. Л. Пластун [9], П. Я. Пригунов, А. І. Сухоруків, В. С. Сідак, В. А. Тимошенко, В. І. Терехов, В. М. Федосов, В. К. Черняк, М. Г. Чумаченко та ін.

Виокремлення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Високо оцінюючи значний науковий доробок учених, варто зазначити, що необхідним є подальший розвиток методичного інструментарію оцінювання ефективності реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є формування методичного інструментарію оці-

нювання ефективності реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах криз і складних трансформаційних процесів суттєво ускладнюються умови господарювання підприємств.

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання зумовлюється переважно станом їхніх фінансів, що обумовлює необхідність забезпечення їхньої економічної і, зокрема, фінансової безпеки.

Узагальнення підходів окремих авторів щодо розуміння категорії «фінансова безпека підприємства» можна об'єднати за спільними характеристиками (табл.).

Таблиця

Підходи і суть поняття «фінансова безпека підприємства»

Підхід	Зміст визначення	Автори
Фінансова безпека як механізм	Фінансова безпека — це певний механізм, за допомогою якого досягається стабільний розвиток господарського суб'єкта і забезпечується ефективність його діяльності шляхом використання різних фінансових важелів, методів тощо.	Пластун О. Л.
	Головна мета фінансової безпеки — гарантувати найбільш ефективне використання ресурсів підприємства для забезпечення стабільного функціонування і динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.	Гриценко О. І.
Фінансова безпека як стан	Фінансова безпека банку — це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.	Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М.
	Фінансова безпека підприємства — такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.	Єрмошенко М. М., Горячева К. С.
	Фінансова безпека суб'єкта підприємництва відображає стан його захищеності, виражений через показник рівня його фінансового стану.	Журавка Ф. О., Могиліна Л. А.
	Фінансова безпека підприємства — кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в поточному й перспективному періоді.	Бланк І. А.
Фінансова безпека як якість фінансових інструментів	Фінансова безпека — це якість фінансових інструментів та послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань.	Користін О. Є.
	Фінансова безпека підприємства — це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різні варіантні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності	Ванькович Д.

Підхід	Зміст визначення	Автори
Фінансова безпека як здатність підприємства ефективно провадити фінансову діяльність	Фінансова безпека підприємства — здатність підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначено й конкурентного середовища.	Гукова А. В., Анікіна І. Д.
	Фінансова безпека суб'єктів підприємництва — здатність суб'єктів підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.	Журавка О. С.

Примітка. Складено за даними [1—17].

Узагальнення підходів до розуміння поняття «фінансова безпека підприємства» дає можливість констатувати, що фінансова безпека характеризується таким станом підприємства, який забезпечує захищеність фінансових інтересів підприємства; здатність протистояти наявним та внутрішнім і зовнішнім загрозам, що виникають, які можуть завдати фінансової шкоди підприємству, управлінню фінансовими ризиками; створення фінансово-економічних передумов для ефективного функціонування і стійкого розвитку підприємства як у поточному, так і в довгостроковому періодах; оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів для розширеного відтворення підприємства; фінансова незалежність, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді; здатність самостійно розробляти і впроваджувати фінансову стратегію та гнучкість при ухваленні рішень.

Нестабільний рівень ефективності системи управління фінансовою безпекою є причиною кризових явищ, їхньої орієнтованості на боротьбу з результатами негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а не на попередження і вчасну нейтралізацію потенційних ризиків та загроз. Дієвим інструментом розв'язання цієї проблеми є обґрунтована цілеспрямована стратегія фінансової безпеки, яка спрямована на створення адаптаційних механізмів довгострокової дії до змін зовнішнього і внутрішнього середовища, вироблення високого рівня стійкості до наявних і потенційних загроз для підвищення ефективності діяльності, забезпечення фінансової підтримки стійкого росту в поточному і перспективному періодах.

Стратегія фінансової безпеки підприємства є невід'ємним складником формування і реалі-

зації загальної стратегії розвитку підприємства, оскільки відповідає за цілі, напрями, джерела та об'єкти фінансування. Вона забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства.

При впровадженні стратегії фінансової безпеки підприємства великого значення набуває її економічна ефективність. Адже запровадження ефективного управління фінансовою безпекою підприємства дає змогу, з одного боку, підприємству отримати конкурентні переваги (поліпшити конкурентку ситуацію на ринку свого продукту і фінансовий стан, якісно підвищити виробничий і кадровий потенціал тощо), а з другого — потребує значного часу і ресурсів. Щоб забезпечити високу ефективність стратегії фінансової безпеки, необхідним є оцінювання впливу впровадження і розвитку зазначеної стратегії на фінансові результати діяльності підприємства.

Для оцінювання економічної ефективності стратегії фінансової безпеки підприємства можливим є використання системи показників, які широко висвітлюються в економічній літературі. Ці показники відображають співвідношення витрат і отриманих результатів, які будуть одержані від реалізації стратегії.

У науково-методичній літературі трапляються різні погляди щодо видів ефектів [18—21]: економічний, науково-технологічний, соціальний, фінансовий, податковий, маркетинговий, ресурсний, екологічний, регіональний та етнічно-культурний тощо.

Однак основними для визначення ефективності стратегії фінансової безпеки підприємства, на думку автора, є економічний, ресурсний і соціальний ефекти. Тому сумарний ефект від реалізації стратегії управління фінансовою без-

пекою, який отримує підприємство, полягає ось у чому.

Економічний ефект охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат при забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Він може бути визначений за кількома напрямками: абсолютний чи порівняльний, одноразовий чи відносно постійний, за розрахунковий період або за рік тощо.

Ресурсний ефект від упровадження стратегії фінансової безпеки підприємства полягає у зміні обсягів матеріальних, технічних, інвестиційних, трудових, енергозберігальних ресурсів. Тобто ресурсний ефект засновано на впровадженні ресурсозберігальних технологій. Ефект може бути визначено, наприклад, зростанням продуктивності праці, зростанням фондівіддачі, зменшенням собівартості послуг (продукції, товарів) тощо.

Соціальний ефект полягає у визначенні внеску реалізації стратегії в соціальну відповідальність підприємства, розвиток його корпоративного управління, а також у поліпшення

життя працівників підприємства. Особливого значення це набуває під час реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства, що зміцнює рівень стабільності та розвитку не тільки самого підприємства, а й зміцнює рівень економічної безпеки території нашої країни.

Ефект від застосування нововведень на рівні конкретного підприємства завжди вимірюватиметься економічними показниками, зокрема обсягом збільшення прибутку, отриманого шляхом економії від зниження собівартості і збільшення доходів від зростання обсягу реалізації тощо.

Між усіма складовими сумарного ефекту від упровадження стратегії фінансової безпеки є взаємозв'язок (рис. 1). Так, наприклад, від використання ресурсозберігальних технологій за рахунок зменшення матеріальних витрат підвищується можливість розвитку підприємства на різних сегментах сфери шляхом збільшення обсягів продажу продукції, товарів, послуг за зниженими цінами, тим самим підвищуючи конкурентоспроможність підприємства.

Рис. 1. Схема взаємозв'язку складових сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства

Примітка. Розроблено автором.

На думку автора, доцільним є визначення кількісного значення сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки ($\sum \text{Еф}$) за допомогою інтегральних показників його складових, а саме економічної, ресурсної та соціальної. Загалом сумарний ефект від реалізації стратегії фінансової безпеки є таким:

$$\sum \text{Еф} = \sum_{i=1}^n \text{ІІ}_{\text{Еф}i} \cdot \text{В}_{\text{ІІ}} \quad (1)$$

де $\text{ІІ}_{\text{Еф}i}$ — інтегральний показник i -тої складової сумарного ефекту;

$\text{В}_{\text{ІІ}}$ — ступінь впливу i -тої складової на сумарний ефект від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства;

n — кількість складових сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства.

Сумарний ефект від реалізації стратегії фінансової безпеки коливається в межах від 0 до 1 ($0 < \text{Еф}_s \leq 1$).

Що ближчий сумарний ефект до одиниці, то ефективніша стратегія фінансової безпеки підприємства.

Кількісне вираження кожної складової сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства може бути розраховане за допомогою інтегрального показника кожної складової:

$$\text{ІІ}_{\text{Еф}i} = \sum_{j=1}^m I_j \cdot \text{В}_{\text{В}j} \left(\sum_{j=1}^m \text{В}_{\text{В}j} = 1 \right), \quad (2)$$

де I_j — індекс приросту j -го показника

($I_j = I'_j - 1$) або ($I_j = I''_j - 1$);

$\text{В}_{\text{В}j}$ — ступінь впливу j -го показника на i -ту складову сумарного ефекту (розраховується за допомогою методу експертних оцінок);

m — кількість показників, які характеризують складову сумарного ефекту.

Індекс приросту j -го показника розраховуємо так:

1) якщо поліпшення показника пов'язане зі зростанням кількісного значення, то формула приросту j -го показника буде такою:

$$I'_j = \frac{\text{П}_{tj\text{ф.с.}}}{\text{П}_{tj}} \quad (3)$$

де $\text{П}_{tj\text{ф.с.}}$ — досягнутий рівень j -го показника в результаті впровадження стратегії фінансової безпеки підприємства;

П_t — рівень j -го показника до впровадження стратегії фінансової безпеки підприємства;

2) якщо поліпшення показника пов'язане зі зменшенням кількісного значення, то приріст j -го показника розраховуємо так:

$$I''_j = \frac{\text{П}_{tj}}{\text{П}_{tj\text{ф.с.}}} \quad (4)$$

Ступінь впливу j -го показника на i -ту складову сумарного ефекту від реалізації проекту стратегії фінансової безпеки підприємства розраховуємо за допомогою методу експертного оцінювання.

Кількісне значення сумарного ефекту від впровадження стратегії фінансової безпеки підприємства буде таким:

$$\sum \text{Еф} = \text{ІІ}_{\text{еф.екон.}} \cdot \text{В}_{\text{ІІ}_{\text{еф.екон.}}} + \text{ІІ}_{\text{еф.рес}} \cdot \text{В}_{\text{ІІ}_{\text{еф.рес}}} + \text{ІІ}_{\text{еф.соц.}} \cdot \text{В}_{\text{ІІ}_{\text{еф.соц.}}}$$

При дослідженні сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства варто враховувати виконання певних критеріїв (рис. 2):

1) зовнішня узгодженість стратегії — передбачає визначення рівня узгодженості стратегії управління фінансовою безпекою з корпоративною стратегією, яка, відповідно, може бути спрямована на забезпечення розвитку діяльності підприємства і стабілізації діяльності; рівня узгодженості з функціональними і бізнес-стратегіями, оскільки досліджуване підприємство є великим; рівня відповідності передбачуваним змінам факторів зовнішнього середовища, який слід оцінювати матричним методом за чотирма основними макросегментами: суспільно-політичні фактори розвитку країни, фактори розвитку фінансового ринку, галузеві фактори розвитку і фактори прямого зовнішнього впливу на фінансову діяльність;

2) внутрішня збалансованість стратегії — передбачає визначення рівня розвитку ресурсів для здійснення фінансової діяльності підприємства; фінансової структури і компетенцій підприємства зі здійснення фінансової діяльності;

3) ефективність стратегії — передбачає дослідження рівня загальної економічної ефективності, який пропонуємо досліджувати за допомогою таких методів, як аналіз коефіцієнтів рентабельності та продуктивності, аналіз оборотності капіталу та активів, економіко-математичні методи факторного дослідження ефективності; бечмаркінг, експертний метод.

Кожен із наведених критеріїв спрямований на забезпечення фінансової безпеки підприємства та її підвищення до потрібного рівня.

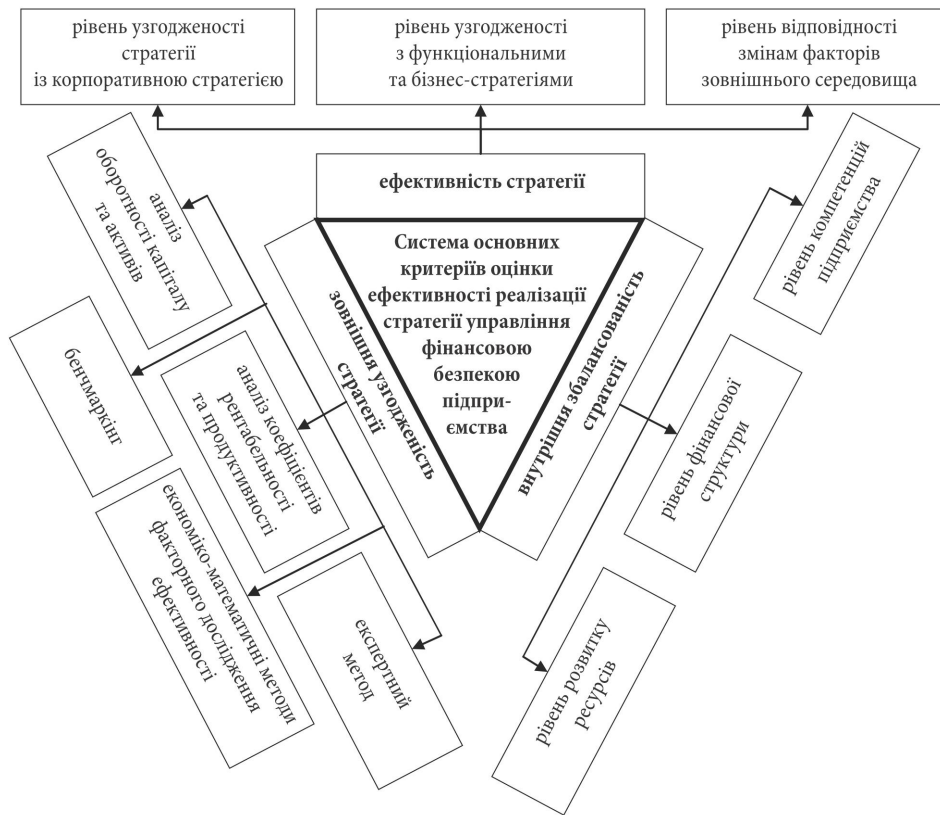

Рис. 2. Система основних критеріїв оцінювання ефективності реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства

Примітка. Побудовано автором.

Висновки з цього дослідження і перспективи дальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, обґрунтовано, що основними для визначення ефективності стратегії фінансової безпеки підприємства є економічний, ресурсний та соціальний ефекти.

Економічний ефект охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат при забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Ресурсний ефект від запровадження стратегії фінансової безпеки підприємства полягає у зміні обсягів матеріальних, технічних, інвестиційних, трудових, енергозберігальних ресурсів.

Соціальний ефект полягає у визначенні внеску реалізації стратегії в соціальну відповідаль-

ність підприємства, розвиток його корпоративного управління, а також у поліпшенні життя працівників підприємства. Між усіма складовими сумарного ефекту від запровадження стратегії фінансової безпеки є взаємозв'язок. Однак при дослідженні сумарного ефекту від реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства варто враховувати виконання таких критеріїв, як зовнішня узгодженість, внутрішня збалансованість та ефективність стратегії.

У теперішніх умовах розвитку економіки в Україні виникає необхідність подальшого дослідження особливостей формування стратегії фінансової безпеки підприємств для розроблення ефективних і дієвих напрямів активізації їхньої фінансової діяльності.

Список використаних джерел

1. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance. — 1968. — Vol. 23. — P. 589—609.
2. Altman E. I. Further Empirical Investigation of the Bankruptcy Cost Question / E. I. Altman // The Journal of Finance. — 1984. — № 4. — P. 1067—1089.
3. Beaver W. H. Financial Ratios as Predictors of Failure : empirical Research in Accounting, selected studies / W. H. Beaver // The Journal of Accounting Research. — 1967. — January. — P. 71—111.

4. Taffler R. Going, going, gone — four factors which predict / R. Taffler, H. Tishaw // Accountancy. — 1977. — March. — P. 50—54.
5. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия : монография / И. А. Бланк. — Киев : Ника-Центр, Эльга, 2006. — 776 с.
6. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. ; за ред. В. М. Геєця. — Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. — 240 с.
7. Гриценко О. І. Забезпечення фінансової безпеки діяльності кредитних спілок / О. І. Гриценко // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2010. — № 2. — С. 35—42.
8. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наукова монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева ; Національна академія управління. — Київ : НАУ, 2010. — 232 с.
9. Пластун О. Л. Фінансова безпека господарських суб'єктів як ефективний засіб попередження банкрутства / О. Л. Пластун // Вісник Української академії банківської справи. — 2006. — № 2 (21). — С. 57—60.
10. Ванькович Д. Роль фінансової безпеки підприємства в управлінні його фінансовими ресурсами / Д. Ванькович // Актуальні проблеми економіки перехідного періоду. — 1999. — Вип. 4. — С. 131—135.
11. Владика Ю. П. Ретроспективний аналіз підходів вітчизняних науковців до категорії «фінансова безпека підприємства» / Ю. П. Владика // Інноваційні, фінансові та технічні аспекти діяльності підприємств : колективна монографія / за заг. ред. Л. М. Савчук, Maria Fic. — Дніпро : Пороги, 2017. — С. 263—273.
12. Гукова А. В. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности / А. В. Гукова, И. Д. Аникина // Образование и общество. — 2006. — № 3. — С. 98—102.
13. Економічна та майнова безпека бізнесу : навч. посібник / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта. — Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2016. — 180 с.
14. Журавка О. С. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства / О. С. Журавка, Є. К. Бондаренко // Інноваційна економіка. — 2012. — № 4. — С. 234—237.
15. Журавка Ф. О. Сутність і роль фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в контексті забезпечення його економічної безпеки / Ф. О. Журавка, Л. А. Могиліна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми, 2012. — Вип. 35. — С. 16—24.
16. Користін О. Є. Економічна безпека : навч. посібник / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін. ; за ред. О. М. Джужі. — Київ : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. — 368 с.
17. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків» / [укладачі : С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар] ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 112 с.
18. Управлінська, фінансова та маркетингова діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки : монографія / за заг. ред. К. Ф. Ковальчука. — Дніпропетровськ : Пороги, 2016. — 516 с.
19. Кузенко О. Л. Архітектура фінансового механізму фінансової безпеки за рівнями суб'єктів фінансових відносин / О. Л. Кузенко // Науковий журнал Європейського університету «Економіка і управління». — 2015. — № 2 (66). — С. 129—135.
20. Орлик О. В. Фінансова безпека підприємства: характерні особливості та структуризація / О. В. Орлик // Інноваційні, фінансові та технічні аспекти діяльності підприємств : колективна монографія / за заг. ред. Л. М. Савчук, Maria Fic. — Дніпро : Пороги, 2017. — С. 273—282.
21. Османов Ж. Д. Особенности обеспечения экономической безопасности в зарубежных странах / Ж. Д. Османов, П. С. Моисеев // Социально-экономические явления и процессы. — 2015. — № 11. — С. 99—104.